

ОРГАНІЗАЦІЯ ЕКСКУРСІЙ З ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ІНОЗЕМНИМИ СТУДЕНТАМИ

***Анотація.** Статтю присвячено методиці організації екскурсій у процесі вивчення української мови іноземними студентами. Пропоновані авторські завдання передбачають самостійну роботу іноземних студентів з пошуку та аналізу інформації про культурні традиції та звичаї українців. Виконання цих завдань значно підвищує пізнавальну активність першокурсників з опанування української мови.*

***Ключові слова:** курс «Українська мова (для іноземних студентів)», іноземні студенти, пізнавальна екскурсія, завдання для самостійної роботи студентів, інформація про культурні традиції та звичаї українців.*

Chaban Natalya I.,

Kherson State University, Kherson, Ukraine

ORGANIZATION OF EXCURSIONS IN THE PROCESS OF LEARNING OF THE UKRAINIAN LANGUAGE BY FOREIGN STUDENTS

***Abstract.** The article is devoted to the method of organization of excursions in the process of learning of the Ukrainian language by foreign students. Proposed by the author exercises involve independent work of foreign students to search and analyze information about the cultural traditions and customs of Ukrainians. Work on these exercises significantly increases the cognitive activity of first-year students in the study of the Ukrainian language.*

***Keywords:** course «Ukrainian language (for foreign students) », foreign students, cognitive excursion, exercises for independent work of students, information about the cultural traditions and customs of Ukrainians.*

Останнє десятиріччя у системі професійної підготовки позначено

активізацією здобуття іноземними громадянами вищої освіти в Україні. Право іноземних громадян на отримання якісних освітніх послуг забезпечується Законом України «Про вищу освіту». Відповідно до статей 75-76 Закону серед основних напрямів міжнародного співробітництва та зовнішньоекономічної діяльності вишів визначено організацію підготовки осіб із числа іноземних громадян до вступу у вищі навчальні заклади України; провадження освітньої діяльності, пов'язаної з навчанням іноземних студентів, а також підготовку наукових кадрів для іноземних держав [4: 168-169].

Іноземці, які постійно проживають і перебувають в Україні на законних підставах, здобувають вищу освіту нарівні з громадянами України за кошти фізичних (юридичних) осіб або державного бюджету в межах, визначених Кабінетом Міністрів України, квот [4: 12]. Так за статистичними даними Державної інспекції навчальних закладів України у 2015-2016 н.р. у вітчизняних вишах навчалось 63391 іноземних студентів зі 148 країн світу, з яких майже половина здобувала освіту українською мовою [7]. Невипадково Міністерством освіти і науки України значна увага приділяється нормативно-методичному забезпеченню української мовної підготовки студентів-іноземців. У наказах Міністерства освіти і науки України від 04.04.2006 р. за №260 та від 18.08.2016 р. за №997 йдеться про умови забезпечення «вивчення державної мови іноземними студентами та аспірантами в обсязі, необхідному для навчання та/або побутового спілкування відповідно до освітніх програм» [3: 1]. Рекомендована Міністерством освіти і науки система загальноосвітніх стандартів з української мови як іноземної містить основні вимоги до п'яти рівнів володіння українською мовою: початкового (стандарт А1), базового (стандарт А2), першого та другого середніх (стандарты В1 та В2 відповідно), професійного (стандарт С1).

З огляду на аналіз навчальних посібників та методичних розробок з курсу «Українська мова (для іноземних студентів)» таких авторів як О. В. Антонів, П. С. Вовк, Р. М. Кривко, Т. М. Крик, Н. О. Лисенко, Л. М. Паучок, В. В. Радченко, Є. І. Світлична, Т. П. Цапко необхідно підкреслити важливість

тематичних екскурсій, що створюють сприятливі умови для ознайомлення юнаків і дівчат з культурними традиціями та історією українського народу [6]. Чималий досвід українськомовної підготовки іноземних студентів, яка проводиться на базі загальноуніверситетської кафедри мовної освіти Херсонського державного університету, дозволяє дійти висновку, що пізнавальна результативність таких навчальних екскурсій залежить від ретельної попередньої підготовчої роботи як з іноземними студентами, так і з представниками екскурсійної бази [6]. Тому в науковій статті увагу присвячено методиці організації навчальних екскурсій з вивчення української мови іноземними студентами.

Послугуючись наказом МОН від 06.04.2006 за № 286 «Про поліпшення туристсько-краєзнавчої роботи у навчальних закладах, які перебувають у сфері управління Міністерства освіти і науки України» [5] в Херсонському державному університеті започатковано традицію щорічних екскурсій для іноземців-першокурсників до природнього комплексу «Зелені хутори Таврії». Комплекс розташований на території «Дев'ятої козацької паланки» у пониззі Дніпра (на межі Голопристанського і Цюрупинського районів). На базі кількох приватних сільських господарств реалізуються заходи культурно-просвітницької, екологічної та дозвілєво-ігрової спрямованості, які ознайомлюють екскурсантів з історією Таврійського краю, народними українськими ремеслами, побутом та культурними традиціями жителів Півдня України.

У ході підготовки та проведення цих тематичних екскурсій з іноземними студентами ми послуговувалися такими нормативно-правовими документами:

- «Інструкцією щодо організації та проведення екскурсій і подорожей з учнівською та студентською молоддю», затвердженою наказом МОН від 02.10.2014 за № 1124 [1];

- «Положенням про організацію роботи з охорони праці учасників навчально-виховного процесу в установах і навчальних закладах», затвердженого наказом МОН від 01.08.2001 за № 563 [2].

Тому організаційні заходи з підготовки екскурсії до природного комплексу «Зелені хутори Таврії» передбачали:

- попереднє ознайомлення педагога-організатора з екскурсійним комплексом, розробку плану та маршруту екскурсії, підготовчі заходи щодо доставки студентів до місця розташування екскурсійного комплексу;
- підготовку службової записки ректорові університету з уточненням теми і мети екскурсії, датою і часом її проведення, списку студентів-екскурсантів та відповідального педагога-організатора;
- цільовий інструктаж студентів й ознайомлення з «Інструкцією з безпеки життєдіяльності під час проведення екскурсії» згідно з виданим ректором наказом проводились перед виїздом на місце розташування екскурсійного комплексу, що супроводжувалось відповідними записами у журналі реєстрації інструктажів;
- по прибутті на місце екскурсії знайомство з екскурсоводом та правилами поведінки на території комплексу, огляд екскурсійних об'єктів;
- по завершенні екскурсії на засіданні загальноуніверситетської кафедри мовної освіти заслуховувалась інформація керівника групи про її результати.

Досвід багаторічної українськомовної підготовки іноземних студентів у Херсонському державному університеті свідчить про важливість навчальних завдань під час самостійної пізнавальної діяльності іноземних студентів на базі екскурсійного комплексу. У ході виконання означених завдань пізнавальні дії екскурсантів спрямовувались на пошук та аналіз інформації, необхідної для розв'язання конкретної лексичної задачі. Після культурно-просвітницького етапу екскурсії за результатами розповіді екскурсовода юнаки та дівчата складали доступний за обсягом лексичний словник. Практика організації пошукової роботи під час екскурсій довела доцільність обмеження цієї роботи набором з 15-20 слів та 5-10 простих лексичних конструкцій.

Враховуючи рівень пізнавальних можливостей першокурсників-інокомунікантів, нами запропоновано на допомогу словникові макети певної

тематичної спрямованості, зокрема «Гончарне ремесло», «Українська вишивка», «Козацькі забави та стрільби», «Національні страви», «Ковальство», «Лозоплетіння» тощо. Кожен словниковий макет включав біля 30 слів та 15 словникових конструкцій їх уживання. Загальний вміст словникового макету являв суміш двох блоків лексем – один із блоків стосувався безпосередньо обраної тематики, другий містив слова і речення з інших макетів.

Наприклад, у тематичному макеті «Національні страви» перший блок слів та їх традиційних уживань розкривав особливості української національної кухні, другий блок порушував тематику гончарства й ковальства. І, навпаки, перший блок словникового макету «Ковальство» давав уявлення про творчість українських ковалів, у змісті ж другого блоку можна було прочитати про гончарні вироби та козацькі стрільби. Виконуючи пошукові завдання, іноземні студенти підкреслювали у змістовому макеті лише слова та речення попередньо заданої тематики, пригадуючи розповідь екскурсовода про конкретне культурне явище або об'єкт.

Друга група завдань вимагала самостійної письмової роботи юнаків та дівчат із узагальнення складених тематичних лексем. У ході письмової переробки зібраної інформації інокомуніканти оформлювали невелику у 7-10 речень розповідь про українське культурне явище за обраною екскурсійною тематикою. Виконання цих завдань супроводжувалось використанням готових допоміжних конструкцій для об'єднання слів та словосполучень у форму логічної розповіді. Для зручності такі допоміжні конструкції містили питання, відповіді на які дозволяли першокурснику-іноземцю побудувати стислу розповідь про культурне явище. Зокрема, допоміжна конструкція з теми «Гончарне ремесло» включала серію питань: «Хто займався гончарним ремеслом в Україні?», «Які гончарні вироби виготовляли майстри?», «З якого матеріалу виготовлялись гончарні вироби?», «Яке обладнання використовували у гончарному ремеслі?», «Якими інструментами користувались майстри?», «Як оздоблювались гончарні вироби?», «Де українці використовували гончарні вироби?».

Відповідаючи на поставлені допоміжні питання, іноземні студенти за допомогою інверсії будували речення у розповідному алгоритмі: «Гончарним ремеслом в Україні займались ...», «Майстри виготовляли такі гончарні вироби ...», «Гончарні вироби виготовлялись із ...», «У гончарному ремеслі використовували таке обладнання ...», «Майстри користувались такими інструментами ...», «Гончарні вироби оздоблювались за допомогою ...», «Українці використовували гончарні вироби у ...».

По закінченні домашньої самостійної роботи на наступному занятті з української мови іноземні студенти усно доповідали про результати виконання навчальних завдань із письмового опрацювання екскурсійного матеріалу за обраною темою. Найкращі доповіді знайшли продовження в обговоренні на Всеукраїнській науково-методичній конференції «Методичні та методологічні проблеми формування історичної пам'яті учнівської молоді» (13-14 грудня 2012 року, м. Херсон, ХДУ), III Всеукраїнській науково-практичній конференції «Слово, речення, текст: когнітивний, прагматичний та лінгводидактичний аспекти» (17-18 жовтня 2013 року, м. Херсон, ХДУ), щорічному засіданні регіонального круглого столу «Україна – Азербайджан: перетин культур Заходу й Сходу» (15 травня 2014 року, 16 травня 2015 року, м. Херсон, ХДУ).

На підставі багаторічного досвіду навчання іноземних студентів української мови можна дійти висновку, що на етапі входження першокурсників до українськомовного середовища важливого значення набувають екскурсії культурологічної спрямованості. Такі екскурсії дозволяють ознайомитись із різними аспектами національної культури і побуту сучасних мешканців конкретного українського регіону.

Методика організації пізнавальної екскурсії для іноземних студентів передбачає поетапну педагогічну роботу як з інокомунікантами, так і з представниками екскурсійної бази щодо інформаційного змісту екскурсійних заходів та подальшої пошуково-аналітичної діяльності екскурсантів. Запропонована методика базується на рекомендованій Міністерством освіти і

науки України системі загальноосвітніх стандартів з української мови як іноземної та враховує положення нормативно-правових документів щодо підготовки й проведення тематичних екскурсій з учнівською молоддю. У ході навчальної екскурсії поетапно реалізується комплекс самостійних завдань, спрямованих на пошук та аналіз інокомунікантами отриманої під час екскурсії культурологічної інформації. Завдання для самостійної роботи першокурсників позначено спрощеним змістом та допоміжним навчальним супроводом, що враховує пізнавальні можливості юнаків та дівчат на такому етапі вивчення української мови.

Таким чином, під час засвоєння культурологічної інформації та виконання самостійних завдань активно формується українськомовний словниковий запас іноземних студентів, адже отримана інформація сприймається з усвідомленням її цінності для життєдіяльності у місцевому культурному середовищі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Антонів О. В, Паучок Л. М. Українська мова для іноземців. Модульний курс: навч. посібн. — К.: Фірма «Інкос», 2012. — 270 с. + CD
2. Вовк П. С. Українська мова для іноземних студентів: Навч. посіб. [Текст] / П. С. Вовк, В. В. Радченко, Т. М. Крик. — К.: Вища шк., 2007. — 215 с.
3. Інструкція щодо організації та проведення екскурсій і подорожей з учнівською та студентською молоддю: Наказ МОН України від 02.10. 2014 р. №1124 [Електронний ресурс]. — Режим доступу до матеріалів: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1341-14>.
4. Лисенко Н. О. Українська мова для іноземних студентів: Навч. посіб. української мови / Н. О. Лисенко, Р. М. Кривко, Є. І. Світлична, Т. П. Цапко. — К.: Центр учбової літератури, 2010. — 240 с.
5. Положенням про організацію роботи з охорони праці учасників навчально-виховного процесу в установах і навчальних закладах: Наказ МОН України від 01.08.2001 р. № 563 [Електронний ресурс]. — Режим доступу до матеріалів: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0969-01>.

6. Про визнання таким, що втратив чинність, наказу Міністерства освіти і науки України від 04 квітня 2006 року № 260: Наказ МОН України від 18.08.2016 р. №997 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до матеріалів: http://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/52124/.
7. Про вищу освіту: Закон України від 1 липня 2014 р. №156-VII// Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 37-38. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до матеріалів: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18.> – 199с.
8. Про поліпшення туристсько-краєзнавчої роботи у навчальних закладах, які перебувають у сфері управління Міністерства освіти і науки України: Наказ МОН України від 06.04.2006 р. №286 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до матеріалів: http://ukrjuntur.org.ua/normativno-pravova-baza/nakazi-listi-mnsterstva-osvti-nauki-molod-ta-sportu-ukrani_.
9. Стандарт з української мови як іноземної / Укл. Ніколаєва Н. С., Бондарєва Н. О., Дем'янюк А. А., Шевченко М. В., Овдіюк В. В., Якубовська М. Ю.: Наказ Міністерства освіти і науки України від 24.06.2014 № 750: Початковий рівень (A1) – 21 с.; Базовий рівень (A2) – 27 с.; Перший середній рівень (B1) – 31 с.; Другий середній рівень (B2) – 40 с.; Професійний рівень (C1) – 41 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до матеріалів: <http://old.mon.gov.ua/ua/activity/education/1410876247/>.
10. Чабан Н. І. Формування побутового словникового запасу іноземних студентів у процесі адаптації до україномовного середовища [Текст] / Н. І. Чабан // Педагогічні науки: Зб. наук. праць. – Вип. LXIV. – Херсон, 2013. – С. 352-355.
11. Швидко А. Половина студентів-іноземців в Україні навчається українською мовою / Аліна Швидко: Портал мовної політики [Електронний ресурс]. – Режим доступу до матеріалів: <http://language-policy.info/2016/06/polovyna-studentiv-inozemtsiv-v-ukrajini-navchajetsya-ukrajinskoyu-movoyu-mon/>.